

Вікторія Фрейдліна

Міжнародний гуманітарний університет, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ У РАМКАХ МІСЬКИХ ПАРКОВИХ ПРОСТОРІВ

Viktoriia Freidlina

International Humanitarian University, Odesa, Ukraine

THE METHODOLOGY OF STUDYING THE PROCESSES OF CULTURAL INTERACTION BETWEEN MAN AND NATURE IN THE FRAMEWORK OF URBAN PARK SPACES

The article considers the main scientific methods applied to research urban park spaces. The importance of the interdisciplinary approach in the selection of research methodology for cultural studies has been emphasized. The principle of methods' pluralism, important for a complete, holistic understanding of the essence of the urban parks culture, has been justified. Particular attention has been paid to the culture-forming potential of modern urban parks, their relevant functions of unity, intellectual development, and recovery of citizens. On the basis of present study it is possible to make recommendations on the improvement of the aesthetic appearance of cities, the protection of cultural heritage and traditions, the promotion of creative and social activity of the population, the development of measures to prevent conflicts, the solution of many other urgent problems of the modern urban society.

Keywords: methodology of cultural studies, interdisciplinarity, coevolution of nature and man, urban park and garden complexes, methodological pluralism, integrity of the worldview.

Поняття «міська культура» дедалі частіше використовується у сучасній науковій літературі. На шляху удосконалення естетичного простору міста, вироблення оптимальних механізмів функціонування його різноманітних структур, гармонізації взаємовідношень різних верств урбаністичного суспільства, вчені зіткнулися з проблемою створення міської атмосфери, яка б поєднувала тенденції сучасності з гармонією та цілісністю світобачення минулого.

Попри високу ступінь урбанізації, простір сучасних міст неможливо уявити без такого важливого структурного елемента, як зони відпочинку, зокрема, садово-паркові комплекси.

Корегуючи мікроклімат, шляхом покращення стану повітряного басейну, зелені зони несуть і естетичні функції, які формують архітектурно-художній вигляд міста та покращують світовідчуття жителів. Відкриті природні простори, які регулюють і гармонізують взаємодію високо-урбаністичного міського середовища та людини, стають нагальною необхідністю сучасних міст. Міські садово-паркові комплекси позиціонуються тепер у ролі публічної «платформи» для спілкування, інтелектуального розвитку, співдружності та взаємодії містян.

Детальне вивчення принципів їх створення, історично сформованих форм, можливостей використання, виявляються особливо важливими для культурології, як науки, що знаходиться між різними сферами людського знання. Особливе зацікавлення представляє різноманітність культурних модулів, що вплетені у тканину сучасних міських паркових просторів. Поряд з уявленням можливостей взаємодії у рамках будь-якої певної області культури (наприклад, художньої або фізичної культури), вони здатні відродити у людині відчуття цілісності власного внутрішнього світу.

Проблема розрізної, часткової свідомості порушується все частіше у сучасній науковій літературі. Єдина людська особистість, індивідуальність, зараз розсипається на безліч соціальних ролей, постійно одягає найрізноманітніші маски. Феномен цього явища з одного боку вимагає вивчення й осмислення, а з іншого, нашою потребою є необхідність створення нових конструктивних форм соціальної взаємодії, які дозволили б сучасній людині зібрати розрізнені фрагменти власного буття та дійти до початкової іманентної суті. «Головною метою та змістом розвитку сучасної

культури є збереження «цілісної людини», її всебічності та індивідуальності, її причетності до суспільних процесів, соціальної активності та відповідальності. Прагнення повернутися до «людини цілісної» пов'язане з усвідомленням багатьох неминучих втрат, які несе частковість раціонального мислення, з надією на не відкриті ще можливості образного, цілісного пізнання та сприйняття світу»¹.

Таким чином, вивчення культуроформуючої ролі паркових просторів у сучасному урбаністичному континуумі уявляється нам одним з актуальних завдань, що стоїть перед сучасною культурологічною наукою. Можна припустити, що міські парки є саме тією, універсальною урбаністичною конструкцією, на базі якої створюються можливості для комунікації всіх верств суспільства за допомогою найрізноманітніших мов культури; простором, у рамках якого культура трактується як «пристрій, який продукує інформацію, антентропійний механізм людства, що перетворює «шум» у «музику», чи не-інформацію, «хаос» – у «порядок»².

Необхідною умовою для вивчення міських парків, як об'єктів, які мають особливе культурологічне значення, стає визначення найбільш оптимальних методів дослідження.

Слід підкреслити, що визначення культури як форми трансляції соціального досвіду і як способу соціалізації особистості, передбачає кілька шляхів розгляду її сутнісної природи. По-перше, з боку предметно-ціннісної концепції, – як інтелектуальну, духовну, матеріальну пам'ять людства. По-друге, з точки зору діяльнісного підходу, – як «технології відтворення та виробництва людського суспільства», «духовного коду життєдіяльності людей», «основи творчої індивідуальної активності», «адаптації та самодетермінації особистості»³. По-третє, культура, без сумніву, містить і особистісно-атрибутивне наповнення, оскільки схильна до впливу кожної, навіть «найнепомітнішої» людини. І, нарешті, по-четверте, найважливішою функцією культури є інформаційно-знакова. На думку видатного радянського культуролога, літературознавця та семіотика Ю. М. Лотмана, «культура завжди, з однієї сторони, – певна кількість текстів, а з іншої – певна кількість успадкованих символів. Символи культури рідко виникають у її культурному зрізі. Як правило, вони приходять з глибини століть і, видозмінюючи свій зміст (але не втрачаючи при цьому пам'ять про свої попередні значення), передаються майбутнім станам культури»⁴.

Таким чином, культурологія як наука, що вивчає культуру людства у всьому різноманітті та сукупності її проявів, виявляє необхідність використання всеосяжної методологічної бази.

Дослідниця Т.І.Уварова акцентує увагу на тому, що «сучасна методологія представляє собою складне та багатовимірне явище. Вона є основоположною частиною будь-якої науки і мета її – виявлення та формулювання закономірностей, а також вивчення засобів і методів отримання нового знання»⁵. Отже, використання сукупності методологічних інструментів дозволить всебічно розглянути феномен сучасного міського паркового простору, відторити цілісне уявлення про нього. «Головна методологічна інтенція полягає у вмінні користуватися неосяжно широким спектром різноманітних методів, в націленості на подолання меж професійно вузькоорієнтованого знання, у спробі перекинути мости між різними сферами знань в пошуку втраченої цілісності розуміння культурних явищ»⁶. Саме міждисциплінарність повинна стати відправною точкою у підборі методологічної бази для розгляду проблематики формування та розвитку міських паркових зон.

Дотримуючись однієї з класифікацій, прийнятих у науковому світі, ми будемо надалі розглядати трирівневу систему угруповання методів дослідження: базові (філософські), загальнонаукові та спеціальні (конкретнонаукові) методи.

Ставлячи генеральну стратегію дослідження, базові (філософські) методи забезпечують йому фундаментальність. Вони гарантують об'єктивність, запобігаючи спотворення смислу досліджуваного матеріалу.

¹ Яргина, З.Н. (1991). *Естетика города*. Москва: Стройиздат, 6.

² Драч, Г.В. (1996). *Культурология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. Ростов н/Д: Феникс, 86.

³ Драч, Г.В. (1996). *Культурология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. Ростов н/Д: Феникс, 102.

⁴ Лотман, Ю.М. (1994). *Беседы о русской культуре*. СПб.: Искусство-СПб., 4-9.

⁵ Уварова, Т.І. (2013). Методологія культурології: методологічний плюралізм та міждисциплінарність. *Культура народів Причорномор'я*, 263, 141-144.

⁶ Там само.

Найбільш точною, на наш погляд, є, класифікація, запропонована академіком С.М. Іконниковою, як більш доцільна для дослідження міського паркового середовища. С.Н. Іконнікова відносить до базових методів емпіричний і теоретичний, спостереження й експеримент, виділення й узагальнення, абстрагування та конкретизацію, аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, опредметнення та розпредметнення, формалізацію й актуалізацію, історичний і логічний, рефлексивний і аксіоматичний та інші.¹

Далі ми розглянемо деякі з вищеперерахованих методів, що дозволяють, на наш погляд, відокремити головні проблеми та окреслити перспективи розвитку садово-паркових комплексів сучасних міст.

Збір інформації про предмет, її аналіз, узагальнення та систематизація знаменують першу фазу будь-якого дослідження. Використання методу збору емпіричних даних і теоретичного методу дозволяють розглянути та вивчити об'єкт дослідження з різних сторін, виділити його основні суттєві характеристики та властивості, визначити взаємозв'язок з іншими об'єктами та встановити закономірності його розвитку. Ці методи передбачають обробку фактологічного матеріалу з теми дослідження та розкриття внутрішньої структури об'єкта дослідження. З одного боку – це огляд існуючих знань, визначення головних, іманентних характеристик об'єкта, а з іншого виділення бракуючих, відсутніх даних необхідних для створення цілісного гармонійного образу. Так, вивчаючи історію розвитку та сучасний стан садово-паркових комплексів українських міст, ми нашоуємося на проблему відсутності бібліографічного, картографічного матеріалу, відсутності принципового та юридичного обґрунтування формування зелених зон, карт зелених насаджень, відсутності загальної стратегії розвитку у цій галузі, недостатньо збалансованої системи взаємодії адміністрації та містян щодо догляду за парками, неузгодженості дій волонтерських організацій та багатьма іншими проблемами.

Зіставлення наявного та відсутнього теоретичного матеріалу дозволяє в подальшому запропонувати рекомендації щодо створення та вдосконалення паркових зон, задати генеральну лінію їхнього розвитку, протистояти безкарній вирубці дерев і т.д.

Збір наукового матеріалу, статистичних даних, опитування, інтерв'ю, контент-аналіз текстів і фактів, які формують систему уявлень про «інтеграції» природного середовища в урбаністичний простір міст, є фундаментом, на підставі якого згодом зможе виникнути алгоритм вирішення поставлених проблем.

На шляху підвищення якості міського середовища, вдосконалення культури побутової поведінки, одним із завдань культуролога стає виявлення форм соціальної взаємодії містян. А значить, від абстрактних міркувань слід перейти до емпіричної інтерпретації проблеми. Необхідними інструментами цієї процедури стають методи спостереження та експерименту. Їхнє використання, незважаючи на певне звуження області раціонального осмислення об'єкта дослідження, дозволяє доповнити теоретичну базу емпіричним, «чуттєвим» пізнанням. Подібно до того, як фізик ставить свої експерименти в лабораторії, культуролог висуває свої припущення, ґрунтуючись на спостереженні процесів, що відбуваються у соціумі, їхньої логічної інтерпретації. Розмірковуючи про те, «як влаштувати комфортне місто» В.Глазичев стверджував, що його потрібно «обмацувати кінчиками пальців квартал за кварталом»², намагаючись визначити специфіку цього місця, його сильні та слабкі сторони, переваги жителів, вивчаючи особливості ландшафту й історичні традиції.

Осмислення такої значної кількості теоретичного та практичного матеріалу, його систематизація, «розкладання по полицях» можливо при використанні базових загальнонаукових методів аналізу та синтезу.

Метод аналізу дозволяє піддати об'єкт дослідження розкладанню на складові частини (від грец. *analysis* – розчленовування, розкладання), розглянути з різних ракурсів, впорядкувати смислові відтінки, простежити зв'язки у різних контекстах. Сучасний міський парк виглядає тим більш затребуваним місцем, чим більша кількість конотацій зашифровано у його символічній партитурі. Однак, вміло орієнтуватися у багатій палітрі смислових значень паркових комплексів, розуміти початково закладений смисл окремих елементів, можна тільки попередньо проаналізувавши їхнє

¹ Іконникова, С.Н., Большаков, В.П. (2008). *Теория культуры: учебное пособие*. СПб.: Питер, 38.

² Школа злословия (2011). Гость программы – Вячеслав Леонидович Глазичев. *YOUTUBE.COM* <<https://www.youtube.com/watch?v=xn5aULSP5xE>>. (2018, жовтень, 30).

культурологічне значення. Аналіз, як усвідомлення змістовної поліфонічної ємності явища, осмислення його сутності, дає можливість подальшого транспонування цього знання на мову зрозумілу усім верствам сучасного суспільства.

Антиподом аналізу є метод синтезу, що дає можливість скласти розділені аналізом елементи та сконструювати якусь нову, унікальну, штучну модель, нове бачення об'єкта дослідження, трансформованого з урахуванням отриманих даних. Блискучим історичним зразком застосування цього методу для творчого перетворення природи та реалізації безмежних амбіцій, можна назвати колишню резиденцію французьких королів палацово-парковий ансамбль у Версалі. Тут злилися воедино «і сильні пластичні контрасти італійського саду, і пишні прикраси голландських партерів, і, нарешті, та фабульна динаміка міфологічних мотивів, яку нескінченно ускладнив Ренесанс»¹.

На наш погляд, жодна наукова культурологічна концепція в сучасному світі не може бути створена без використання синтетичного підходу, так як саме його застосування дозволяє створити цілісну, об'ємну, багатогранну, універсальну культурну модель.

Вищим пілотажем наукової діяльності є здатність узагальнити наявний матеріал, зробити висновок, побачити загальні риси в, здавалося б, абсолютно різнорідних об'єктах, тобто застосувати метод індукції. Ф.Бекон вважав, що «найголовніше – це знайти правильний метод аналізу й узагальнення дослідних даних, що дозволяє поступово проникнути в сутність досліджуваних явищ»². Свого часу саме метод індукції дозволив відкрити закон всесвітнього тяжіння, закон теплового розширення тіл та інші.

Протилежним до індукції є метод дедуктивного пізнання, що веде від загального до конкретного, який розкладає загальну картину на складові частини та висловлює гіпотетичне припущення про зміну тих чи інших параметрів у результаті певних дій. Використовуючи цей метод у комплексі з деякими соціологічними дослідженнями, можна висловити припущення щодо вдосконалення культурного життя містян завдяки появі різних можливостей проведення дозвілля у рамках урбаністичного природного простору, що несе поряд з рекреаційними особливостями культурно-просвітницький потенціал.

Говорячи про специфіку застосування культурологічної методології у дослідженні міського паркового простору, необхідно підкреслити також важливість застосування загальнонаукових методів, які сприяють отриманню нових знань про предмет. Системний, компаративний або порівняльно-історичний, структурно-функціональний, типологічний методи й інші більш конкретні методи, що забезпечують детальне вивчення тієї чи іншої проблеми.

З огляду на те, що сучасне місто – це складна структура, що знаходиться в постійному русі і зміні, вивчення будь-яких процесів, що відбуваються в ньому, неможливо без використання системного методу, який розглядає явища у єдності та взаємовпливі. Об'єкт дослідження в даному випадку розглядається як єдине ціле, різні ланки якого підпорядковані певному системоутворюючому центру, організуючому початку або так званому фактору системності. На наш погляд, завданням вченого, є визначення цього фактора та виявлення ролі кожного елемента системи, його функціональної спрямованості та специфіки дії. Необхідно підкреслити, що система, на відміну від структури, завжди має відносно замкнутий характер, функціональну самостійність, автономність. Важливе значення у дослідженні систем надається не тільки складовим її елементам, а й принципам підпорядкування, взаємозв'язку між ними. Стосовно досліджень у галузі культурології, необхідно відзначити роль динамічного аспекту функціонування систем. Він виявляється зокрема у процесах трансформації культури вцілому, а також у перегрупованні та зміні складових її елементів (загальної системи культурних цінностей, мистецтва, освіти, різних субкультур і т.д.). У цьому динамічному потоці «різні культурологічні ідеї та напрями досліджень перетікають та взаємодоповнюються, змішуються в неймовірних колажах та нашаруваннях – взаємозбагачуються та віддзеркалюються одне в одному»³. Лише системний погляд «з висоти пташиного польоту» на весь цей складний дискурс тез, аргументів, роздумів дозволяє виділити гармонізуючий центр, універсальну парадигму, що лежить в основі досліджуваного явища.

¹ Соколов, М.Н. (2011). *Принцип рая*. Москва: Прогресс-Традиция, 519.

² Субботин, А.Л. (1974). *Фрэнсис Бэкон*. Москва: Мысль, 89.

³ Уварова, Т.І. (2013). Методологія культурології: методологічний плюралізм та міждисциплінарність. *Культура народів Причорномор'я*, 263, 141-144.

Як одне з відгалужень системного методу в культурологічних дослідженнях вельми цікавим є метод реконструкції культурних полів. Сутність його полягає в осмисленні культури, як певної спільноти, що об'єднує окремих людей або соціальні групи, подібно електромагнітному полю. У рамках такого об'єднання характерними є прагнення до взаємодії, співпраці та співтворчості.

Розмірковуючи про культурні взаємодії різних верств міського суспільства та про космополітизм його мешканців, Л.Вірт наполягає на «деперсоналізації і частковості міського індивідуального існування, що супроводжується поверховістю більшості соціальних інтеракцій, їх з'єднань з якоюсь однією частиною життя індивіда»¹. Цю «частину життя» на наш погляд і можна розглядати як певне культурне поле, яке надає людині можливості для інтелектуального самовизначення, для найбільш повної реалізації своїх здібностей і прагнень.

Одним з найбільш цінних для культурологічного дослідження є компаративний або порівняльно-історичний метод. В основі його лежить принцип порівняння різних елементів за будь-якою ознакою. З його допомогою можна досліджувати і планування парків, і їх культурне наповнення, і інтелектуальний код, закладений у художніх композиціях. Так, наприклад, порівнюючи сучасний міський парк Міленіум (Чикаго, США) і парк Бальбоа (Сан Дієго, Каліфорнія), можна помітити, що необхідним елементом обох цих громадських міських просторів стали театри під відкритим небом. Таким чином, велика кількість містян і гостей міста отримують додаткову можливість для культурної, інтелектуальної і творчої взаємодії. Одним із завдань, що стоїть перед культурологією, є «побудова «генетики» культури, яка б не тільки пояснювала історико-культурний процес (у світовому та національному масштабах), але й могла б прогнозувати його і, в перспективі, керувати ним»². А отже, головним об'єктом культурологічних досліджень стає «рядовий» суб'єкт історії, його спосіб мислення, стиль життя, цінності, механізми трансляції досвіду і т.д. Інакше кажучи, фокус уваги в даному випадку концентрується на закономірностях функціонування культури як «сукупності поведінкових, нормативно-рольових, інституційних елементів, кожен з яких виконує певні функції в рамках цілого, є «відповіддю» на потребу особистості, групи або суспільства в цілому»³. Такий підхід до вивчення культури отримав у науковій термінології назву структурно-функціонального. Основоположником цього методу вважається британський антрополог Броніслав Малиновський. На його думку, «основою людської культури є різного роду біологічні потреби. В якості основних він виділив такі: обмін речовин, відтворення, тілесний комфорт, безпека, рух, зростання, здоров'я»⁴. Необхідно підкреслити, що саме міські паркові комплекси є тими унікальними соціальними інститутами, які задовольняють як фундаментальні потреби людей у здоров'ї, русі, спілкуванні, так і більш глибокі і культурно-насичені потреби у просвіті, інтелектуальному, моральному та емоційному розвитку. Місто, як єдиний функціонуючий механізм, потребує здорових, освічених, толерантних жителів з високим рівнем загальнолюдської культури. Серед суспільних інститутів, що забезпечують цю функцію, можна назвати школи, вищі навчальні заклади, театри, музеї, бібліотеки, сучасні коворкінгові центри та ін. Кожен з них несе свою частину освіти і допомагає задовольнити життєво важливі потреби людей.

Вивчаючи садово-паркову спадщину сучасних міст, не можна не скористатися таким важливим інструментом наукового пізнання, як типологічний метод, що дозволяє абстрагуватися від деталей і систематизувати весь накопичений матеріал на основі певних конкретних характеристик. Спираючись на цей метод, наприклад, можна виділити такі групи громадських парків: рекреаційні, пізнавальні, історичні парки пам'яті, урбаністичні (створені на базі покинутих індустріальних споруд і перетворені в інноваційний міський простір) та інші. Дані, впорядковані за допомогою цього методу, становлять собою систематизований науковий матеріал, зручний для подальшої обробки.

Поєднання базових і загальнонаукових методів є універсальним інструментом для досліджень у найрізноманітніших областях наукових знань. Це дає можливість поглибленого занурення у смисл

¹ Трубина, Е.Г. (2011). *Город в теории: опыты осмысления пространства*. Москва: Новое литературное обозрение, 365.

² Драч, Г.В. (1996). *Культурология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений*. Ростов н/Д: Феникс.

³ Соколов, М.Н. (2011). *Принцип рая*. Москва: Прогресс-Традиция, 59.

⁴ Байбурын, А. (2005). *Бронислав Малиновский и его «Научная теория культуры»*. Москва: ОГИ, 7-8.

проблематики завдяки її різнобічному розгляду. На думку Т.І.Уварової, «еволюція науки як особливої галузі людської діяльності можлива в контексті лише плюралістичних традицій. <...> Методологічний плюралізм передбачає існування конкуруючих теорій, методів, картин світу, дослідницьких програм. Він переростає у принцип розмаїття пізнання, конкурентну демократію, необхідність досягнення спільними зусиллями консенсусу»¹.

Переходячи, нарешті, до третьої, ще більш деталізованої великої групи методів – спеціальних (конкретнонаукових), необхідно підкреслити, що кожна окрема наука має свій специфічний набір інструментів. У культурології найбільш використовуваними є такі: діахронічний та синхронічний, семіотичний, метод моделювання, культуроантропологічний, соціокультурний історико-генетичний метод та інші. Специфічною рисою культурологічних досліджень є використання найрізноманітніших наукових методів і підходів у зв'язку з тим, що предмет пізнання – культура, є складним комплексом абсолютно унікальних громадських утворень.

Діахронічний і синхронічний методи являють собою дослідження того чи іншого явища культури у розрізі часу. І якщо перший метод являє собою, так би мовити, аналіз динаміки розвитку явища «крізь час», тобто паралельно з історією розвитку людства, то другий фіксує певний часовий проміжок і розглядає специфіку розвитку досліджуваного об'єкта «крізь держави та континенти». Ці методи вкрай необхідні для осмислення поняття «кoeволюція людини та природного середовища». Спочатку введений екологами для опису зв'язаного розвитку біосистем (наприклад, скоординована зміна фізіологічних якостей, притаманних хижакам і їх жертвам), термін «кoeволюція» також зазнав трансформаційної зміни та набув велику кількість різноманітних трактувань у соціальних і гуманітарних науках. Безліч наукових досліджень присвячено злиттю антропогенного і природного факторів, взаємопов'язаних еволюційних змін біо- і ноосфер. Так академік М. М. Моїсєєв запорукою виживання цивілізації вважав дотримання принципів сталого розвитку, що є тотожним ідеї коeволюції, і продовженням теорії ноосфери В. І. Вернадського².

Повертаючись до аналізу методологічної бази, необхідної для всеосяжного дослідження феномену міських паркових просторів, необхідно виділити семіотичний метод, головним завданням якого є вироблення розуміння знакової мови садово-паркової культури. Так, у Стародавньому Сході сади були символами раю на землі (єгипетські, давньо-іранські, перські сади). У Франції палацово-паркові комплекси символізували владу та статус монарха. Англійські пейзажні сади несли у собі ідею просвітництва й єднання з природою, у Китаї та Японії садово-паркові комплекси були місцем умиротворення та занурення у свій внутрішній світ. Однак у наш час спостерігається певний дефіцит досліджень семіотичного значення міських паркових комплексів, незважаючи на те, що завдяки величезному, накопиченому століттями історичного матеріалу, сади та парки можуть нести у собі нескінченну кількість смислових конотацій, нюансів. Вміле користування цим інтелектуальним потенціалом здатне коригувати хід розвитку міст, творити історію, спираючись на принципи сталого розвитку та коeволюції.

Дослідницький арсенал, на наш погляд, істотно доповнює метод моделювання (від лат. *modulus* – зразок), який складається з створення якогось скороченого патерну, аналогу, замітника будь-якого явища або процесу, що відображає його найбільш важливі та суттєві характеристики. Цей метод дозволяє моделювати у майбутньому сучасну міську культуру в якості цілісного живого організму, що складається з безлічі окремих соціальних груп, кожна з яких має свій культурний код і систему цінностей, свої потреби та тенденції розвитку. Найчастіше вчені – дослідники культури здатні спрогнозувати та передбачити реакцію такої штучно створеної моделі (патерна) на дію різних подразників.

Подібним за своїм підходом є і культуроантропологічний метод, що виявляє та деталізує механізми соціальних зв'язків у рамках окремо взятої громадської культурної формації. Однак для дослідження взаємодії людини та природи в рамках урбаністичних просторів, цей метод є дуже всеосяжним, так як апелює до життя цілих народів, їх культурних норм, засад та традицій.

Для досліджень в області сучасних соціогуманітарних знань, найбільш продуктивним видається соціокультурний історико-генетичний метод. В його основі – положення про соціальну обумовленість генезису культурних явищ, про історичну обґрунтованість формування стадій

¹ Уварова, Т.І. (2013). Методологія культурології: методологічний плюралізм та міждисциплінарність. *Культура народів Причорномор'я*, 263, 141-144.

² Моїсєєв, Н.Н. (1997). Коeволюция природы и общества. Пути ноосферогенеза. *Экология и жизнь*, 2-3.

розвитку досліджуваних об'єктів, а також положення про «ембріональне визрівання» та поступове відокремлення тих чи інших явищ культури. Цей метод дозволяє простежити тенденції злиття соціогуманітарних і природничо-наукових галузей знань у сучасному науковому пізнанні й обґрунтувати основні положення парадигми спільного, сполученого розвитку людини та навколишнього природного простору, як раніше зазначалося, коеволуції.

Різноманітність методологічних підходів може спочатку здатися зайвою, відхиляючою від занурення в головне розуміння предмета. Однак, евристичний характер наукової діяльності та сучасні реалії диктують свої умови. Динамічність, різноманітність, багатогранність навколишнього світу практично неможливо оцінити, розглядаючи лише з однієї точки зору. Культурологічні ж дослідження тим більше вимагають об'ємності дослідних поглядів, так як знаходяться на межі соціогуманітарних та природничо-наукових знань.

На думку Т. І. Уварової, «еволуція науки як особливої галузі людської діяльності можлива в контексті лише плюралістичних традицій. <...> Методологічний плюралізм передбачає існування конкуруючих теорій, методів, картин світу, дослідницьких програм. Він переростає у принцип розмаїття пізнання, конкурентну демократію, необхідність досягнення спільними зусиллями консенсусу»¹.

Опора на основоположні принципи загальнонаукового знання, орієнтація у системі методологічних підходів, подолання вузьких професійних меж у дослідницькій діяльності дозволяють отримати достовірні, значимі у науковому відношенні висновки, системне уявлення щодо процесів культурної взаємодії людини та навколишнього природного середовища. На базі цих досліджень можна скласти рекомендації щодо вдосконалення естетичного вигляду міст, охорони культурної спадщини та традицій, стимулювання творчої та соціальної активності населення, вироблення заходів із запобіганням конфліктам, вирішення багатьох інших нагальних проблем сучасного урбаністичного суспільства, що безумовно є актуальним і має практичну спрямованість.

References:

1. Yargina, Z.N. (1991). *Estetika goroda* [The aesthetics of the city]. Moscow: Stroyizdat. [in Russian].
2. Ikonnikova, S.N., Bolshakov, V.P. (ed.) (2008). *Teoriya kultury: uchebnoye posobiye* [Theory of culture: a tutorial]. St. Petersburg: Piter. [in Russian].
3. Bayburin, A. (2005). *Bronislav Malinovskiy i yego «Nauchnaya teoriya kultury* [Bronislav Malinovsky and his "Scientific Theory of Culture"]. Moscow: OGI.
4. Shkola zlosloviya [School of gossip] (2011). Gost' programmy – Vyacheslav Leonidovich Glazychev [Guest of the program – Vyacheslav Leonidovich Glazychev]. *YOUTUBE.COM* <<https://www.youtube.com/watch?v=xn5aULSP5xE>>. (2018, October, 30). [in Russian].
5. Drach, G.V. (ed.) (1996). *Kul'turologiya: uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy* [Culturology: a textbook for students of higher educational institutions]. Rostov-na-Donu: Feniks [in Russian].
6. Uvarova, T.I. (2013). Metodolohiya kul'turolohiyi: metodolohichnyy plyuralizm ta mizhdystsyplinarnist [Methodology of cultural studies: methodological pluralism and interdisciplinarity]. *Kul'tura narodov Prychernomor'ya* [Culture of the peoples of the Black Sea region], 263, 141-144 [in Ukrainian].
7. Lotman, U.M. (1994). *Besedy o russkoy kul'ture* [Conversations about Russian culture]. St. Petersburg: Iskusstvo-SPb [in Russian].
8. Subbotin, A.L. (1974). *Frensis Bekon* [Francis Bacon]. Moscow: Thought. [in Russian].
9. Sokolov, E.V. (1989). *Ponyatiye, sushchnost' i osnovnyye funktsii kul'tury* [The concept, essence and main functions of culture]. Leningrad: LGIK [in Russian].
10. Moiseyev, N.N. (1997). Koevolyutsiya prirody i obshchestva. Puti noosferogeneza [Coevolution of nature and society. Ways of noospherogenesis]. *Ekologiya i zhizn* [Ecology and life], 2-3. [in Russian].
11. Trubina, Ye.G. (2011). *Gorod v teorii: opyty osmysleniya prostranstva* [City in theory: experiences of understanding the space]. Moscow: Novoye literaturnoye obozreniye [in Russian].

¹ Уварова, Т.І. (2013). Методологія культурології: методологічний плюралізм та міждисциплінарність. *Культура народів Причорномор'я*, 263, 141-144.